

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2026. № 3.
ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.3.88>

УДК 330.83:330.34

В. О. Полянський,

д. філос. з економіки, викладач,

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7178-2132>

**ЛІБЕРТАРІАНСТВО ЯК ІНСТИТУЦІЙНА МОДЕЛЬ ПІСЛЯВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ: МОЖЛИВОСТІ, ОБМЕЖЕННЯ ТА
ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ**

V. Polianskyi,

PhD in Economics, Lecturer,

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

**LIBERTARIANISM AS AN INSTITUTIONAL MODEL OF POST-WAR
RECONSTRUCTION OF UKRAINE: OPPORTUNITIES, LIMITATIONS
AND ECONOMIC CONSEQUENCES**

У статті досліджено потенціал лібертаріанства як інституційної моделі післявоєнної відбудови України в умовах значних макроекономічних втрат, глибоких структурних трансформацій та підвищених інституційних

ризиків. Обґрунтовано, що післявоєнна реконструкція повинна розглядатися не лише як процес відновлення зруйнованого фізичного капіталу та інфраструктури, а як формування нової моделі економічного зростання, орієнтованої на підвищення конкурентоспроможності, інноваційності, продуктивності та довгострокової стійкості економічної системи. Визначено обмеження традиційних державоцентричних підходів до відбудови, які, забезпечуючи швидку мобілізацію ресурсів, водночас можуть супроводжуватися бюрократизацією управлінських процесів, неефективним розподілом фінансових потоків, спотворенням ринкових стимулів і зниженням інвестиційної привабливості.

Систематизовано ключові принципи лібертаріанської інституційної рамки, серед яких пріоритет економічної свободи, мінімізація надмірного державного втручання, захист прав власності, верховенство права та інституційна ефективність ринкових механізмів. На основі теоретико-аналітичного підходу запропоновано концептуальну модель лібертаріанської відбудови, що передбачає дерегуляцію бізнес-середовища, податкову лібералізацію, розвиток ринку капіталу, приватизацію та посилення інституційних гарантій прав власності як ключових чинників формування сприятливого інвестиційного клімату.

Визначено очікувані економічні ефекти реалізації запропонованої моделі, зокрема прискорення темпів економічного зростання, активізацію інвестиційної та підприємницької діяльності, підвищення продуктивності економіки та оптимізацію державних витрат. Водночас окреслено ризики й обмеження застосування лібертаріанського підходу у постконфліктному середовищі, включаючи соціальні дисбаланси, інституційну слабкість, нерівномірний розподіл вигод від лібералізації та необхідність збереження ключових функцій держави у сферах безпеки, правосуддя й макроекономічної стабільності.

Зроблено висновок, що найбільш доцільним для України є змішаний інституційний підхід, який поєднує принципи економічної свободи та ринкової конкуренції з ефективною державною координацією у стратегічно

важливих напрямках відбудови, що забезпечує баланс між швидкістю економічного відновлення та його довгостроковою стійкістю.

The article explores the potential of libertarianism as an institutional model for post-war reconstruction of Ukraine in the face of significant macroeconomic losses, deep structural transformations, and increased institutional risks. It is argued that post-war reconstruction should be viewed not only as a process of restoring destroyed physical capital and infrastructure, but also as the formation of a new model of economic growth, focused on increasing competitiveness, innovation, productivity and long-term sustainability of the economic system. The limitations of traditional state-centric approaches to reconstruction are identified, which, while ensuring rapid mobilization of resources, can at the same time be accompanied by bureaucratization of management processes, inefficient distribution of financial flows, distortion of market incentives and reduced investment attractiveness.

The key principles of the libertarian institutional framework are systematized, including the priority of economic freedom, minimization of excessive state intervention, protection of property rights, the rule of law and institutional efficiency of market mechanisms. Based on a theoretical and analytical approach, a conceptual model of libertarian reconstruction is proposed, which provides for deregulation of the business environment, tax liberalization, development of the capital market, privatization and strengthening of institutional guarantees of property rights as key factors in the formation of a favorable investment climate.

The expected economic effects of implementing the proposed model are determined, in particular, accelerating the pace of economic growth, activating investment and entrepreneurial activity, increasing economic productivity and optimizing public spending. At the same time, the risks and limitations of applying the libertarian approach in a post-conflict environment are outlined, including social imbalances, institutional weakness, uneven distribution of benefits from

liberalization and the need to preserve key state functions in the areas of security, justice and macroeconomic stability.

It is concluded that the most appropriate for Ukraine is a mixed institutional approach that combines the principles of economic freedom and market competition with effective state coordination in strategically important areas of reconstruction, which ensures a balance between the speed of economic recovery and its long-term sustainability.

Ключові слова: *лібертаріанство, економічна свобода, інституційна модель, післявоєнна відбудова, дерегуляція, інвестиційна привабливість, економічна політика України.*

Keywords: *libertarianism, economic freedom, institutional model, post-war reconstruction, deregulation, investment attractiveness, economic policy of Ukraine.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Повномасштабна війна на території України призвела до суттєвих економічних втрат, які мають довгостроковий характер та здійснюють визначальний вплив на ключові підсистеми вітчизняної економіки. Найбільш вагомими негативними наслідками слід виділити всебічні руйнування, яке стосується виробничих потужностей, мережі інфраструктурних об'єктів, логістичних мереж та житлового фонду. Вказані наслідки першочергово впливають на зниження основних індикаторів української економіки, зокрема ВВП, і трансформують галузеву структуру економіки. Військові дії порушили або зруйнували ланцюги доданої вартості, те саме стосується коригування економічної активності та переміщення трудових ресурсів. Підприємства також зазнали військового удару на себе та були змушені релокуватися або закритися, що створило суттєві регіональні дисбаланси. Описані зміни в довгостроковій перспективі якісно та кількісно змінюють структуру вітчизняної економіки,

що зумовлює формування об'єктивної потреби в зміні поточних підходів до мікроекономічної та макроекономічної політики держави.

Відбудова країни після війни передбачає структурну модернізацію економіки та розуміння моделі її подальшого зростання. Звідси випливає, що недостатньо повернутись до довоєнного рівня виробництва, варто запропонувати кардинально нову схему роботи економіки та механізмів її управління з погляду конкурентоспроможності, стійкості, інноваційності. У традиційних підходах до відбудови основну роль відіграє держава та державне управління, яке допомагає розподіляти наявні ресурси та мобілізувати капітал, але таке бачення часто характеризується низькою ефективністю на мікрорівні через неспроможність задовольнити запити, зростання фіскального навантаження та низьку залученість людського потенціалу у високотехнологічному відновленні; присутній значний ризик отримати надмірно зарегульоване середовище, яке може стримувати відновлення економіки в динаміці [1]. Звідси актуальним стає питання пошуку моделі відновлення, яка зможе нівелювати заявлені недоліки, а також дозволить посилити роль ринку, підприємництва та інституцій, покликаних на розбудову економічної свободи.

Побудова якісного інституційного середовища допомагає реалізувати фундамент економічного відновлення. Розвиненість деталей інституційного середовища дозволяє розуміти механізми захисту прав власності, передбачати економічну політику держави, знати інвестиційні ризики, що в подальшому виливається у швидкість накопичення капіталу та потенційного економічного зростання.

Якщо держава втручається у процеси відбудови країни, то це не є ефективною рисою, оскільки поступово ускладнюються управлінські процедури, розширюються елементи бюрократичного апарату та ростуть адміністративні витрати; це призводить до неоптимального використання ресурсів. Централізований розподіл фінансової допомоги та інвестицій може призводити до спотворення ринкових сигналів, що знижує ефективність інвестиційних рішень і гальмує розвиток конкуренції.

В умовах значних фінансових потоків додатково зростає ризик виникнення корупційних практик, що підривають економічну політику та роботу інституцій, у державному секторі створюють сприятливе середовище для зловживань. Такі процеси можуть мати довгострокові негативні наслідки, зокрема зменшення інвестиційної привабливості, посилення нерівності та стримання економічного зростання.

Зазначені вище ризики свідчать про необхідність перегляду традиційних підходів до післявоєнного відновлення, які здатні забезпечити ефективне поєднання державної координації та ринкових механізмів. Особливого значення набувають концепції, що акцентують увагу на економічній свободі, дерегуляції, захисті прав власності та стимулюванні підприємництва. Таким вимогам відповідає лібертаріанська інституційна модель для нового бачення політики відбудови, з орієнтацією на довгострокову ефективність та стійкість економіки.

Лібертаріанство традиційно досліджується у контексті економічної теорії, інституційної економіки та політичної філософії. Дослідження післявоєнної відбудови переважно акцентують увагу на макроекономічній стабілізації, державній політиці реконструкції, міжнародній фінансовій допомозі та інституційному відновленні. У результаті формується науковий розрив між теоретичними підходами до мінімізації державного втручання та практичними моделями відбудови.

Додатковим аспектом наукової проблеми є обмеженість емпіричних і концептуальних досліджень, які б оцінювали економічні наслідки застосування інституційних моделей, заснованих на високому рівні економічної свободи. Наявні дослідження переважно аналізують окремі елементи економічної свободи без формування цілісної моделі їх впливу на темпи відбудови, інвестиційну активність та структурну трансформацію економіки. Тому бракує узагальнених висновків щодо потенційних переваг і ризиків впровадження такого підходу на системному рівні.

Таким чином, ключовою науковою проблемою є потреба у розробці концептуальної рамки для поєднання теоретичних засад лібертаріанства з

практичними викликами післявоєнної економіки; подібна модель має враховувати специфіку постконфліктного середовища.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання результатів при розробці стратегічних підходів післявоєнної економічної політики. Системний аналіз інституційних принципів може слугувати аналітичною основою для формування політики, що спрямована на підвищення ефективності відбудови та забезпечення довгострокового економічного зростання.

Додатковим напрямом практичного застосування результатів дослідження є обґрунтування заходів, спрямованих на формування сприятливого інвестиційного середовища. У цьому контексті у дослідження пропонується визначити ключові фактори, що впливають на рішення економічних агентів, сформувані рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності економіки у глобальному інвестиційному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лібертаріанство з теоретичної точки зору розглядають як напрям політичної філософії та політичної економії, що ставить у центр індивідуальну свободу, обмін та недоторканність приватної власності. У роботах класичних авторів лібертаріанської філософії саме економічна свобода трактується як умова ефективного використання знань і ресурсів у суспільстві, коли рішення ринку працюють краще за централізоване державне планування [2].

Сучасна наука включає декілька векторів розвитку та розуміння лібертаріанства, проте прикладне значення займає монархістська теорія, яка покладає на державу деякі функціональні обов'язки, зокрема безпеку, правосуддя, захист прав власності [3]. Подібне бачення може добре вкладатися у логіку розвитку післявоєнної України, де держава здійснює зміну фокусу від власника до гаранта.

Ключовий принцип лібертаріанства полягає у мінімальній та прозорій регуляції. Така конфігурація можлива завдяки верховенству права та переліку правил, які діють для всіх учасників економічних процесів [4].

Практичний вимір ефективності лібертаріанства можливий через систему міжнародних індексів економічної свободи та її похідних. Для прикладу такою системою вважається Economic Freedom of the World (Fraser Institute), де економічна свобода оцінюється через п'ять великих блоків: розмір уряду, правова система і захист власності, гроші, свобода міжнародної торгівлі, регулювання [5].

Сучасні автори із використанням панельних даних часто тестують гіпотезу про статистичний зв'язок між економічною свободою та вищими темпами зростання доходу на душу населення в розрізі країн [6].

Звернення до економічної літератури післявоєнного часу дає розуміння, що ключова роль відновлення та інституційної перебудови реалізується завдяки швидкому зростанню зовнішніх ресурсів та внутрішніх реформ. Наприклад, такою є оцінка ефективності плану Маршалла для країн світу після Другої світової війни [7].

У постконфліктних економіках значна увага приділяється часу та способу роботи допомоги та методам підвищення її ефективності. Роботи Світового банку показують, що ефект допомоги залежить від політики та здатності інституцій поглинати ресурси без втрат ефективності [8].

Світовий банк і МВФ у методичних документах підкреслюють пріоритетність відновлення державної спроможності, інститутів та координацію донорської допомоги з урахуванням принципів прозорості та контролю [9, 10].

Проте у сучасній літературі бракує концепції, яка б описувала спосіб інтеграції лібертаріанських принципів в умовах постконфліктного середовища з високими ризиками та з потребою швидкого відновлення інфраструктури.

Остаточно невирішеним залишається питання використання теоретичної моделі на практиці української відбудови, зокрема:

виокремлення необхідних функцій держави;

виокремлення функцій, які будуть передані ринковим механізмам;

пошук балансу використання лібертаріанської моделі для мінімізації ризиків.

Звідси і постає запит у формуванні інституційного наукового дизайну економічної відбудови України з використанням лібертаріанських інструментів (дерегуляція, власність, конкуренція, прозорі правила) у поєднанні з мінімальним державним контролем.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексний аналіз потенціалу лібертаріанства як інституційної моделі післявоєнної відбудови України та оцінка можливих економічних наслідків її застосування в умовах постконфліктної трансформації національної економіки. Реалізація мети передбачає дослідження теоретичних засад лібертаріанської концепції, визначення її прикладних елементів для процесів економічного відновлення та формування концептуальної рамки, яка дозволяє оцінити вплив принципів економічної свободи на темпи відновлення.

Для досягнення поставленої мети у статті сформульовано ключові завдання:

розкрити теоретичні засади лібертаріанства, визначити його ключові принципи, підходи до ролі держави, функціонування ринкових механізмів та інституційного регулювання економіки;

визначити ключові інституційні виклики післявоєнної економіки України;

сформувати концептуальну модель застосування лібертаріанських принципів у процесі післявоєнної відбудови, що передбачає визначення інституційних механізмів дерегуляції, податкової лібералізації;

оцінити потенційні ефекти впровадження моделі, зокрема вплив на темпи економічного зростання, інвестиційну активність, продуктивність економіки та ефективність використання ресурсів;

визначити ризики та обмеження застосування лібертаріанського підходу у постконфліктному середовищі, включаючи інституційну

спроможність держави, соціальні наслідки реформ і необхідність збереження базових функцій державного регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лібертаріанська інституційна модель ґрунтується на концепції пріоритетності індивідуальної свободи та добровільних ринкових взаємодій як основних механізмів координації економічної діяльності. Ключовим припущенням є те, що децентралізовані рішення економічних агентів, за умови наявності чітких правил, забезпечують більш ефективний розподіл ресурсів порівняно з централізованим управлінням.

Одним із ключових елементів лібертаріанської теорії є принцип мінімальної держави, відповідно до якого роль держави обмежується забезпеченням базових суспільних функцій. Такий підхід передбачає зниження масштабу державного втручання в економічні процеси, що дозволяє зменшити регуляторні бар'єри та стимулювати ринкову конкуренцію.

Фундаментальною умовою функціонування лібертаріанської моделі є надійний захист прав власності, який формує довіру економічних агентів і створює передумови для довгострокових інвестицій. Стабільність правового середовища знижує транзакційні витрати, мінімізує ризики експропріації та сприяє розвитку контрактних відносин.

Економічна свобода розглядається як один із ключових детермінантів економічного розвитку. Вона забезпечує гнучкість економічної системи, стимулює інновації та підвищує ефективність використання ресурсів. Ринок у лібертаріанській концепції виконує функцію механізму координації економічної діяльності через систему цінових сигналів. За умови ефективних інституцій ринкові процеси забезпечують оптимальний розподіл ресурсів.

Післявоєнна економіка України характеризується поєднанням масштабних матеріальних втрат і глибоких структурних трансформацій, що формують складне середовище для економічного відновлення. Внаслідок війни відбувається зміна галузевої структури економіки, зростання ролі окремих секторів та скорочення інших, що порушує внутрішню рівновагу

економічної системи. Це формує необхідність переорієнтації ресурсів і формування нових точок зростання.

Втрати фізичного капіталу, інфраструктури та людського потенціалу призводять до зниження продуктивності економіки та обмежують можливості швидкого відновлення. Відбудова виробничої бази потребує значних фінансових і технологічних ресурсів. Відновлення економіки вимагає залучення значних обсягів інвестицій. У цьому контексті вирішальне значення має формування сприятливого інституційного середовища, здатного забезпечити передбачуваність економічної політики та захист інвесторів. Слабкість окремих інституцій, регуляторна невизначеність і високий рівень економічних ризиків можуть уповільнювати процес відбудови та знижувати ефективність використання ресурсів.

Використання моделі лібертаріанської відбудови передбачає формування інституційної системи, що поєднує мінімізацію надмірного державного втручання з посиленням ролі ринкових механізмів у процесі економічного відновлення. Модель формується на основі таких принципів:

1. Дерегуляція бізнес-середовища. Скорочення адміністративних бар'єрів і спрощення процедур ведення бізнесу, що сприяє зниженню транзакційних витрат та стимулює підприємницьку активність у країні.

2. Податкова лібералізація. Зниження податкового навантаження та спрощення системи створює стимули для інвестицій і легалізації.

3. Розвиток ринку капіталу. Формування ефективних фінансових інститутів забезпечує доступ підприємств до довгострокових ресурсів і підвищує здатність економіки фінансувати відбудову.

4. Приватизація. Передача частини державних активів у приватний сектор може підвищити ефективність їх використання та сприяти розвитку конкурентного середовища.

5. Інституційні гарантії прав власності. Посилення правових механізмів захисту власності створює базу для стабільного економічного розвитку та залучення інвестицій.

Запровадження елементів лібертаріанської моделі може сприяти формуванню сприятливих умов для економічного відновлення:

1. Прискорення економічного зростання. Зниження регуляторних бар'єрів і підвищення ефективності розподілу ресурсів можуть позитивно вплинути на темпи зростання ВВП.

2. Підвищення інвестиційної активності. Прозоре інституційне середовище та стабільна економічна політика сприяють збільшенню притоку інвестицій.

3. Зростання підприємницької активності. Розширення економічної свободи стимулює створення нових підприємств і розвиток малого та середнього бізнесу.

4. Оптимізація державних витрат. Зменшення ролі держави в економічній діяльності дозволяє сконцентрувати ресурси на ключових функціях і підвищити ефективність бюджетної політики.

Попри потенційні переваги, застосування лібертаріанської моделі в умовах післявоєнної економіки супроводжується низкою ризиків.

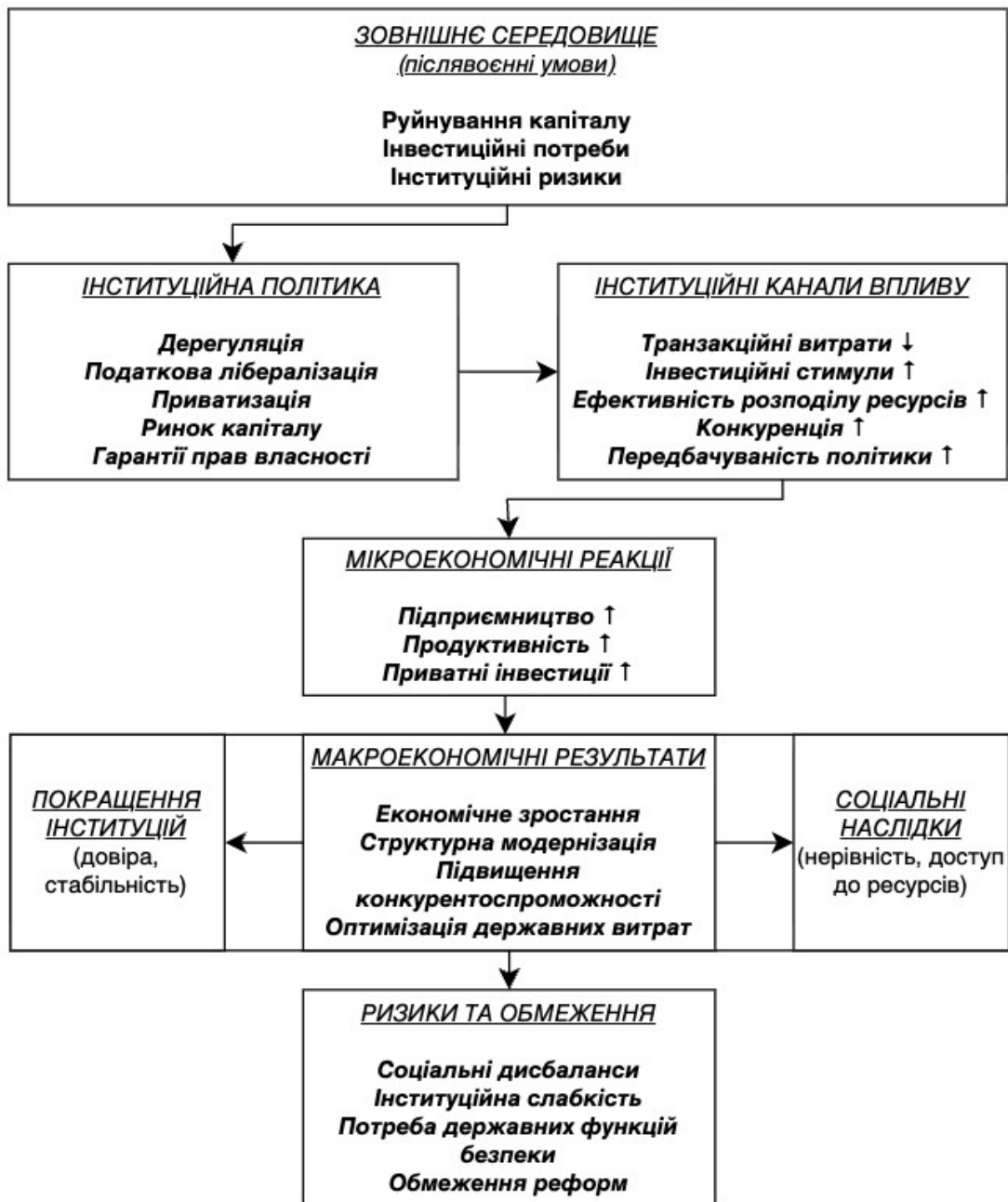
1. Соціальні дисбаланси. Різне скорочення державної участі може призвести до посилення соціальної нерівності та потребувати додаткових механізмів соціальної підтримки.

2. Інституційна слабкість. Недостатня спроможність інституцій може обмежити ефективність реалізації реформ і знизити довіру до економічної політики.

3. Необхідність державних функцій безпеки. У постконфліктних умовах держава зберігає ключову роль у забезпеченні безпеки, стабільності та відновленні критичної інфраструктури.

4. Ризик нерівності. Нерівномірний розподіл вигод від економічної лібералізації може спричинити соціальну напругу та вимагати коригування політики.

Вказані елементи лібертаріанської моделі з основними принципами моделі, умовами та ризиками представлені на рис. 1.

Рис. 1. Розширена концептуальна модель лібертаріанської відбудови економіки України

Джерело: розроблено автором.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз дозволяє зробити висновок, що лібертаріанство може розглядатися як потенційно ефективна інституційна рамка для післявоєнної відбудови там, де ключову роль відіграють підприємницька ініціатива, конкуренція та швидкість прийняття економічних рішень. Застосування принципів

економічної свободи, дерегуляції та захисту прав власності здатне створити умови для більш ефективного розподілу ресурсів.

Але результати дослідження свідчать, що повна імплементація лібертаріанської моделі без урахування специфіки постконфліктного середовища є малоімовірною та може супроводжуватися значними ризиками. У зв'язку з цим найбільш доцільним видається змішаний підхід, за якого ринкові механізми поєднуються з обмеженою, але ефективною державною координацією, спрямованою на забезпечення безпеки, відновлення критичної інфраструктури та підтримання макроекономічної стабільності.

Теоретичний внесок статті полягає у розширенні наукового дискурсу щодо інституційних моделей розвитку постконфліктних економік. Запропонований підхід дозволяє інтегрувати положення лібертаріанської теорії з дослідженнями післявоєнної реконструкції, що створює підґрунтя для формування нових аналітичних рамок.

Результати дослідження доповнюють існуючі теоретичні підходи до ролі держави в умовах економічної трансформації, демонструючи можливість використання принципів економічної свободи як інструменту підвищення ефективності відновлювальних процесів. Таким чином, стаття робить внесок у розвиток теорії інституційного дизайну економічної політики у постконфліктних умовах.

Практичні результати дослідження можуть бути використані при формуванні стратегічних напрямів економічної політики післявоєнної відбудови.

По-перше, важливим напрямом є послідовна дерегуляція бізнес-середовища, спрямована на скорочення адміністративних бар'єрів, спрощення процедур ведення підприємницької діяльності та підвищення рівня конкуренції.

По-друге, ключове значення має посилення механізмів захисту прав власності, що включає удосконалення судової системи, забезпечення

виконання контрактів і підвищення прозорості правового середовища. Це створює передумови для зростання довіри інвесторів і зниження економічних ризиків.

По-третє, необхідним є формування сприятливого інвестиційного клімату через забезпечення макроекономічної стабільності, передбачуваності економічної політики та розвитку фінансових інститутів, що дозволить залучити ресурси для масштабної реконструкції економіки.

Подальші наукові дослідження у цьому напрямі можуть бути спрямовані на поглиблення емпіричної бази та уточнення кількісних оцінок впливу інституційних факторів на процес відновлення економіки.

Перспективним є застосування економетричного моделювання для оцінки взаємозв'язку між рівнем економічної свободи та темпами економічного зростання у постконфліктних країнах, що дозволить перевірити висунуті у статті теоретичні положення.

Крім того, доцільним є дослідження довгострокових соціально-економічних наслідків впровадження політик економічної лібералізації, зокрема їх впливу на нерівність, структуру ринку праці та стійкість економічного розвитку, що дозволить сформулювати більш комплексне бачення результатів інституційних реформ.

Література

1. Дейнеко Л., Кушніренко О., Ципліцька О., Гахович Н. Наслідки повномасштабної воєнної агресії РФ для української промисловості. *Економіка України*. 2022. Т. 65, № 5 (726). С. 3–25. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003> (дата звернення: 13.02.2026).
2. Левчук Н. Ефекти віку, періоду та когорти у довгостроковій динаміці смертності в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. Т. 48, № 2. С. 3–17. URL: <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.003> (дата звернення 13.02.2026).

3. Geiger G. R., Nozick R. Anarchy, State, and Utopia. *The Antioch Review*. 1978. Т. 36, № 3. С. 377. URL: <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PPP641/%CE%95%CE%BD%CF%8C%CF%84%CE%B7%CF%84%CE%B1%205%CE%B7%3A%20%CE%A6%CE%AC%CE%BA%CE%B5%CE%BB%CE%BF%CF%82%20%CE%9C%CE%B1%CE%B8%CE%AE%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82/Robert%20Nozick%20Anarchy%2C%20State%2C%20and%20Utopia%202001.pdf> (дата звернення: 13.02.2026).
4. Pincoffs E. L., Hayek F. A. The Constitution of Liberty. *The Philosophical Review*. 1961. Vol. 70, no. 3. P. 433. URL: <https://ia800805.us.archive.org/35/items/TheConstitutionOfLiberty/The%20Constitution%20of%20Liberty.pdf> (дата звернення: 13.02.2026).
5. Fraser Institute. *Fraser Institute*. URL: <https://efotw.org> (дата звернення: 13.02.2026).
6. Hardi I. et al. Economic freedom and growth dynamics in Indonesia: an empirical analysis of indicators driving sustainable development. *Cogent Economics & Finance*. 2024. Vol. 12, No. 1. URL: <https://doi.org/10.1080/23322039.2024.2433023> (дата звернення: 13.02.2026).
7. Nestor O. Y. The instruments for implementing the Marshall Plan and features and consequences of the impact of American policy on Europe. *Business Inform*. 2022. Vol. 12, No. 539. P. 87–92. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-87-92> (дата звернення: 13.02.2026).
8. Collier P., Hoeffler A. Aid, policy and growth in post-conflict societies. *European Economic Review*. 2004. Vol. 48, No. 5. P. 1125–1145. URL: <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2003.11.005> (дата звернення: 13.02.2026).
9. World Bank Group - International Development, Poverty and Sustainability. *World Bank Group - International Development, Poverty and Sustainability*. URL: <https://www.worldbank.org> (дата звернення: 13.02.2026).
10. International Monetary Fund | IMF. *IMF*. URL: <https://www.imf.org> (дата звернення: 13.02.2026).

References

1. Deineko, L., Kushnirenko, O., Tsyplitska, O. and Hakhovych, N. (2022), “Consequences of full-scale military aggression of the Russian federation for ukrainian industry”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 65(5), pp. 3–25.
2. Levchuk, N. (2022), “Effects of age, period and cohort in long-term mortality dynamics in Ukraine”, *Demography and social economy*, 48(2), pp. 3–17.
3. Geiger, G.R. and Nozick, R. (1978), “Anarchy, State, and Utopia”, *The Antioch Review*, vol. 36(3), p. 377.
4. Pincoffs, E.L. and Hayek, F.A. (1961) “The Constitution of Liberty”, *The Philosophical Review*, vol. 70(3), p. 433.
5. Fraser Institute (2026), available at: <https://efotw.org> (Accessed: 13 February 2026).
6. Hardi, I. (2024), “Economic freedom and growth dynamics in Indonesia: an empirical analysis of indicators driving sustainable development”, *Cogent Economics & Finance*, vol. 12(1).
7. Nestor, O.Y. (2022), “The instruments for implementing the Marshall Plan and features and consequences of the impact of American policy on Europe”, *Business Inform*, vol. 12(539), pp. 87–92.
8. Collier, P. and Hoeffler, A. (2004), “Aid, policy and growth in post-conflict societies”, *European Economic Review*, vol. 48(5), pp. 1125–1145.
9. World Bank Group - International Development, Poverty and Sustainability (2026), available at: <https://www.worldbank.org> (Accessed: 13 February 2026).
10. International Monetary Fund (2026), available at: <https://www.imf.org> (Accessed: 13 February 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 05.03.26

Прорецензовано / Revised: 12.03.26

Схвалено до друку / Accepted: 20.03.26